19

BRIEF,

AAN EEN

PREDIKANT,

Noopens

Den tegenwoordigen ſtaat des geſchils,

OVER DEN

DUIVEL.

t'AMSTERDAM,
By JACOB DE VEER,
gedrukt, 1696.

DOEL.

BRIEF,

AAN EEN

PREDIKANT,

Noopens

Den tegenwoordigen ſtaat des geſchils, over den DUIVEL.

MYN HEER,

't IS al wat tyds verleeden dat ik my de laatſte maal aan UE. te ſchryven vereerde: dat ook zeedert een jaar of twee vry wat minder is geweeſt als daar voor heen, wanneer het boek de *Betoverde Weereld* op 't hevigſte beſtreden en verdeedigt, en den Autheur daar van op 't moeielykſte van veele Kerk-vergaderingen geſlingert wierd. 't Is UE. bekent dat den twiſt vaſt liep, immers ten principaale, over 't vermoogen en de werking des Duivels: en 't heeft, als UE. ook bewuſt is, aan geen ſchryvers noch predikers ontbrooken, die zich lieten voorſtaan met weinig beſlags dat Boek ten gronde te weerleggen. Dat was als zy ſlechts de meeſte Schriftuurtexten van Duivel en Satanas vermeldende, op een taſteden; en daar mee was 't, in hun zin, voldongen: onaangezien den Schryver dezelve texten zeer onderſcheidelyk behandeld, de meeſte op menſchen toegepaſt, en de reſt beſcheidelyk tot zyn gevoelen verklaart hadde. Edoch ik wil UE. niet erinneren wat in dien tyd al is omgegaan; overmits ik doenmaals niet verzuimt hebbe de beſcheiden noopens die ſtoffe UE. toe te zenden. Myn voorneemen is heeden aan UE. te vermelden hoe hier zeedert dien tyd de natuur

van 't geſchil by veelen noch wat verwydert is: dat is, dat men nu niet zoo zeer bewys vorderd van 's Duivels magt en werking, als wel van deszelfs weezentlyk beſtaan. Niet dat daar meede zoo veele Schriftuur-texten die uitdrukkelyk van den Duivel ſpreeken, verloochent worden; 't geen zeer profaan zou zyn: maar wel ontkent dat zy vermelden van een Duivel van zoodanigen natuur, en van zoodanigen ſtaat en gezelſchap vervallen als men ontwyfelbaar gelooft. Dierhalven geld het nu niet meer, 't zy op een plompe wyze, of door een vieze en miſſelyk getrokkene betrekkelykheid; de werkzaamheid der geeſten, van natuure met lichaamen onbevoegt, te betoogen: overmits het niet anders als belachelyk moet zyn, eenig dings aart en werking te verdeedigen voor en al eer deszelfs weezentlykheid openbaar is. En ingevalle de luiden van 't gemeen gevoelen in dat bewys te kort ſchieten, zoo ſtorten even daarom zoo veel ſtapels boeken omverre, en verklaaren zoo veele predikatien haar zelfs voor een iedel geklank, als tot noch toe voor hun gevoelen opgeleid en gedaan zyn. Want die eerſte en groote vooronderſtellinge met geen Schrift noch reeden te onderſteunen zynde; hoe zullen zy zelfs niet moeten bekent ſtaan, dat alzulks als daar op gebouwt mag zyn in gelyke iedelheid beſtaat? Nu is het zoo dat al zederd een geruimen tyd het geſchil op die wyze beſtaan heeft; ook zelfs door gedrukte ſchriften is te verſtaan gegeeven: en echter houden de luiden die op den geeſtelyken Duivel gezet zyn, zich zeer ſchuw den zelven weezentlyk te zyn uit de ſchrift of reeden te betoogen. Ik hebbe hier eenige tyd een vergadering by gewoont, daar, ſteets onder veel toeloop, die texten die van den Duivel of Satan vermelden, achtervolgens onderzocht en verklaart worden; zonder dat de Explicanten tot noch toe den geeſtelijken Duivel daar in hebben konnen opdoen. En hoewel zich doorgaans partyen onder den drang bevinden, zoo heeft echter noch niemand van de opponenten onderſtaan recht toe en hoofdzaakelyk op 't bewys van 't weezentlyk zyn des zelven Duivels aan te leggen. 't Word ſteets genomen op de gloſſe van den Explicant, en daar wat op te knibbelen is men zoo gereet als achterhoudende in 't bewys dat dien Duivel beſtaat. Daar toe te zeer genoodigt zynde, is weinige maalen wel iets van die natuur ondernomen; maar zoo van ter zyden en omloopende, dat hetner-

gens

gens vatten wilde, en door eigen onbandigheid is uitgeslaagen, of door weinig tegenspraak verstoof. Dies hazardeeren zy niet ligt den Helschen Geest in 't licht te stellen; als 't geen zy schynen te bevroeden dat hy niet verdraagen kan. Want vraagt men hen waarom zy daar ter plaatze den tyd en geleegentheid niet waar en neemen de geene die dien geest niet zien en konnen, dezelve in 't gezicht te stellen? zy zyn'er, zeggenze, daar toe niet gekomen; of hebben datmaal op den text (die altoos 8 daagen van te vooren afgeleezen word) niet gemediteert; of houden zich aan de vryheid daar gegeeven, namentlyk den text wat nader of wat anders als gedaan is, te mogen verklaaren, of op 't geene reets gezegt is tegenwerpingen te formeeren; en verkiezen uit hoofde van die vryheid dan het laatste: en wat zulke koude uitvluchten meer zyn, die niet hun onwille, maar scrupul en onvermoogen te verstaan geeven. En niet alleen blyven de geoeffenste onder de gemeene man dus in gebreeke, maar zelfs onze Leeraaren: ook dan als dat stuk hoofdzakelyk op den Predikstoel moet behandeld worden, zyn vreemt hier eenig werk van te maaken; hoewel zy niet onkundig konnen zyn, hoe dat gevoelen nu in veele van hunne ledemaaten en toehoorderen doorbreekt. En of sommige noch al de gewoonte hebben tot wederlegginge, daar zy 't voor houden, van Bekkers gevoelen, de gewoone texten metter vaard eens door te loopen; zoo heb ik nooit konnen begrypen dat ook dat gevoelen, binnen die paalen gelaaten, en met eenige bescheidenheid verstaan, daar door met eenige afbreuk getroffen word: veel min dat het iets doen zoude tot wegneeming van zulks, als na onderzoek eenmaal en andermaal van alle die texten, als waar door de onderzoekers zich laaten voorstaan zulken Duivel nergens gevonden te hebben; binnen die paalen niet gebleeven is. Ik verwonder my dierhalven over die maniere van wederlegging, en te meer dat men noch daar in volherd. En hier zal ik geleegentheid neemen U E. te vermelden hoe nu noch op gelyke wyze het stuk wedersprooken word van Do. Hero Sibersma, in zyn boek onlangs uitgegeeven onder den naame van *Fontein des Heils, aangeweesen in den Heidelbergsen Catechismus*, enz. Want UE. my voormaals eens gezegt hebbende uwe Boek-kasse voortaan niet meer als met eenes mans schriften te willen vergrooten, zoo maak ik

beſluit dat UE. van dat geſchrifte ook niet voorzien is; en gevolgelyk dat ik daar niet van zeggen zal, 't geen van UE. al zoude geleezen zyn. 't Is dan dat Do. Siberſma by geleegentheid van de verhandeling van de zeſde Beede in weinig beſlags by een rukt wat van Geneſis tot Apocalypſis van Duivel, Satanas en Booſe voorkomt; zoo naamkundig als na zyn gevoelen, en zonder onderſcheid van 't een of 't ander. Zoo dat ook na zyn gevoelen het boek de *Betoverde Weerold* niets in heeft dat ſommige dier texten buiten den helſchen Geeſt bequaamelyk verklaart, en van d'overige buiten deszelfs werkzaamheid een beſcheiden verſtant geeft. Waar by komt dat den Autheur en die zyns gevoelens zyn ('t is doch uit de gantſche verhandeling openbaar, dat hy dezelve in 't ooge heeft) worden aangeteekent voor verloochenaars van de werking der Geeſten, en dat zy volgens dien in dat gevoelen zyn: hier van hebbende tot een grond hun Philoſoophiſch verſtand. Want aldus vraagt Do. Siberſma pag. 728. X. Vr. *Toegen wie moet dit*, namentlyk de verzoeking en verleiding des Satans, *beweerd worden?* en antwoord, *Teegen zulke die de werkingen der Geeſten loochenen, en in 't byzonder, die van den Satan: om dat haar verſtant, of Philoſophie ſulks niet wel doorſiet, en haar wysmaakt, datſe om een ſwarigheid, dieſe hier of daar ontmoeten, de gantſche zaak moeten verlochenen.* Gy ziet, Myn Heer, dat oude lied is noch niet uitgezongen; ſchoon het openbaar is dat de werkingen der geeſten, hoedanig onze zielen zyn, op de lichaamen, volgens Gods wil en magt zoo ver vereent; mitsgaders de onderlinge gemeenſchap der geeſten in den ſtaat der gelukzaligheid, gelyk het God meede belieft hen zoo te doen beſtaan; van Do. Bekker niet alleen toegeſtaan, maar door zyn gantſche boek beweert word: en des Satans werking, als geeſt, wel ontkent, maar alleen volgens zyn ordre van onderzoek, en voor zoo verre hy voor af, buiten 't geen de Schrift hem namaals leeren mogte, en zonder opſicht wat God ook met de geeſten vermag; door de reden beſchouwt of wel een geeſt, blootelyk op zich beſtaande, en volgens dien den Duivel, zoo begreepen, de vooronderſtelde werkzaamheid zoo eigen is, als het eeven daarom, te weeten na het gemeene Philoſoophiſche verſtand van de geeſten, een iegelyk wel voornamentlyk gewoon was te gelooven. Daar na

de

de Schrift ter zelver zaake onderzoekende, ontkent hy eerſt fondamenteel des Duivels voorgegeevene werking, om zulke gemeene en byzondere reeden als de Godsgeleerdheid eigen is. Dit weeten wy, Myn Heer, en 't heeft tuſſchen ons geen meer bewys van nooden; als 't ook niet en heeft voor alle die 't boek de *Betoverde Weereld*, en ten overvloed des Autheurs byſchriften, met eenige opmerking en oneenzydigheid doorleezen hebben. Het luſt echter Do. Siberſma zoo te vraagen en te antwoorden. Do. Bekker is om zulke beſchuldigingen gedoemt: en 't zou miſſelyk zyn dat het nu anders, hoewel na waarheid, begreepen en hy daar door in onſchuld geſtelt wierde. Dat de Duivel als geeſt zoo werkzaam kan begreepen worden, daar heeft noch niemand raad toe geweeten om 't ons te beduiden; ten zy dat het zoo getrokken word door die betrekkelykheid die de laatere Philoſoophen bedagt hebben: maar waar door zy hen zelf eeven daar aan ſchuldig maaken daar Do. Bekker over verklaagt word. Edoch dat nu ter zyden gezet, als ook om niet betaalt te zetten dat Do. Siberſma in d'antwoorde op zyn XII. Vr. *aanmerkt, dat de geene, die de werkingen des Satans teegenſpreeken, gemeenlyk zulke zyn, die weinig werk maaken van 't koningryke Chriſti*; datze *de leere van dat Koningryk* niet verſtaan; dat het te *duchten is dat de looshenaars van de verleidingen des Satans, dezelve beveſtigen: vermits zy betoonen, dat hy haar zoo verre verblind heeft, datze zulke klaare en veelvoudige bewyzen, als daar van*, na de meening van Do. Siberſma, *in de ſchriften zyn, niet en bemerken*; datze de werking des Satans maar verloochenen, om datſe zeggen 't *hoe* daar van niet te konnen begrypen; mitsgaders 't geen hy meerder en ook in de volgende antwoorde zegt: ik zegge om die ſteekelige taal niet betaalt de zetten, maar aan het oordeel van UE. te laaten; zoo verzoek ik verlof dat ik voor UE. eens de proeve neeme of Do. Siberſma ons ook bewyſt dat zulk een booze geeſt, daar zoo veel van te zeggen valt, wel eens weezentlyk beſtaat. Wel aan, laat ons zien hoe zyn E. deeze ſtoffe zal ontginnen. Ter zaake des Satans komende, vraagt hy pag. 726. VI. Vr. *Leert de Schrift dat de SATAN ons verzoekt? Satan* dus onverduitſcht, en met capitaal letteren uitgebeeld, houd een ieder onkundige te meer in den dut, dat het de eigen naam des Geeſtes is die zy gewoon zyn daar door te verſtaan. Maar 't is UE. en nu al

om

om overvloedig bekent dat het hebreeuwsch *Satan* in goed duitsch te zeggen is *tegen- of weder-partyder*, gelyk het zoo vertaalt is Num. 22: 22, 32. 1 Sam 29: 4. 1 Con. 5: 4. en 11: 14, 23, 25. Zoo word dan eigentlyk gevraagt, *Leert de Schrift dat de Wederpartyder ons verzoekt?* Was nu niemand buiten Do. Siberſma voor-ingenoomen met dat gevoelen van een booze geeſt, het konde immer niet ontſtaan of een iegelyk zou, alvoorens te konnen antwoorden, zyn E. eerſt hier op moeten hervraagen, wat *Wederpartyder* meenje? Maar 't word, volgens gewoonte, voorondersteld, de afgevallen Engel, nu booze helſche Geeſt, of wel het hoofd van meenig legioen van dien. Edoch zoo veel het woord belangt, ik merke niet dat iet diergelyks daar uit de perſſen is; en, gevolgelyk, dat deeze Vraage ons daar iet van leert. Laat zien dan of de antwoorde op die vraage ons dat zeggen zal. Verſcheidene texten worden ter bewys van die verzoeking bygebragt, maar geene rept ons van die geeſt; want dit zynze: Matth. 4: 3. 1 Theſſ. 3: 5. Gen. 3: 1 --- 6. Pſ. 8: 3. noch eens Matth. 4: 1 --- 8. 1 Pet. 5: 8. en Luc. 22: 31. En ik wenſchte wel te zien, Myn Heer, hoe by gevolge uit eene van die texten het weezentlyk beſtaan van zulken geeſt, en dat dezelve daar in te voorſchyn komt, aan ons blyken zal. Ik zal op d'eerſte en hoofdtext van den Bybel, namentlyk Gen. 3. daar 't een ieder wonder druk mee heeft, en of miſſchien 't betoog van die geeſt daar uit te haalen waare, wat blyven ſtaan; en vervolgens zien wat my noch luſt van d'een of d'ander text daar by te doen: terwyl ik doch zoo min hier voorgenoomen hebbe die geheele reex van texten, van Do. Siberſma in deeze verhandeling aangetrokken, op zulken wyze door te loopen, als 't ook onnoodig is; vermits die alle ons hier van niet meer berigten zullen als weinige, die de voornaamſte zyn. Voor af dan beſchouw ik die hiſtorie met de woorden van den Heer T: Burnet, Predikant van zyn Brittanniſche Majeſteit; in zyn boek genaamt *Wysgerige beginſelkunden of oude leere van de oorſprongen der dingen*, aan zyn Majeſteit ook opgedraagen. 't Geen te meerder aanneeminge verdienen zal, om dat hy anders van 't gemeen gevoelen noch niet geheel ontſlingert ſchynt. Dus is het echter dat die geleerde man dat verhaal van Moſes inziet. „ Volgt ten der-„ den, zegt hy pag. 263. en vervolgens, de wonderlyke Hiſto-

„ rie

„rie van de Slang die Eva aangesproken, en verleid heeft om „God te mistrouwen. Dat dat beest spreeken kan, ofte eenige „stemme gebruiken, behalven syffelen, weeten wy noch niet. „Maar wat zullen wy gelooven dat Eva van die zaak heeft ge„weeten? Zoo zy die voor een stom beest hadde gehouden, de „spraak zelve zoude de Vrouw verschrikt, en van alle onderhan„delinge van praat afgedreeven hebben. By aldien de Slang van „den beginne heeft konnen spreeken en reedenvoeren, en om dee„ze schendaad de spraak hadde verlooren, om dat hy de Godza„ligheid en het geloove ofte vertrouwen van Eva met zyn smee„keryen verdorven hadde, Moses zeeker zoude deeze soort van „straffe geensins hebben verswoegen, en ook geen minder schaa„de, *als om stof te likken*, in deszelfs plaats gestelt hebben. Daar„enboven, wild gy dat een soort van Slangen, ofte alle de beesten „deszelfs in het Paradys hebben konnen spreeken: gelyk eertyds „de boomen in het Dodoonsche bosch? Zoo zy alle hebben kon„nen spreeken, wat hebben de andere bedreeven, dat zy het „gebruik van haare spraak hebben moeten verliezen? Zoo het „geslagt van de Slangen alleen dit voorrecht hadde; een leelyk „beest, en allervremdst van een menschelyke gedaante, hoe „heeft het, booven alle de andere de gunst en weldaad van de „spraak konnen verdienen? Eindelyk, alzoo alle redeneeringe „insluit het gebruik van de reden, zoo stelt gy, aan wat beest „gy ook de spraak zult geeven, daar door zelve dat beest rede„lyk. Maar ik geloove lichtelyk, dat de voorstanders van de „letterlyke zin deeze knoop anders zullen ontwerren. Zy zeggen „namentlyk, dat onder deze Slang de Duivel ofte een booze Geest „verborgen is geweest, die de mond en werktuigen van dit beest „gebruikende, de Vrouw als met een menschelyke stem heeft „aangesproken. Maar wie is getuige, wie is uitvinder van „dit zeggen? de letter van Moses, waar op zy zoo vast hou„dende gezet zyn, heeft dat niet. Wat schynt die anders in te „hebben, en ten eenemaal aan de natuurlyke loosheid van dit „beest te geeven, als dat het Eva heeft bedroogen. Want dus „spreekt Moses voor af; *De Slange nu was listiger als alle gedierte des „velds, welk de Heere God gemaakt hadde.* Daar na voegt hy „daar by; *Die heeft tot de Vrouwe gezegt, is het ook dat God ver„booden heeft*, enz. Daarenboven, zo Eva een dier, stom van

„natuur, hadde hooren ſpreeken door eenig behulp van een boo-
„ze Geeſt, zy zoude, verbaaſt geworden zynde, aanſtonds van
„het Monſter afgevlooden zyn. Maar zy in het tegendeel, ont-
„fangt hem gemeenzaamelyk, zy wiſſelen redenen, zy ſpree-
„ken zaamen, zy redenweeren; als of daar niets wonderlyks,
„niet nieuws gebeurd ware. By aldien gy zegt, dat dit geheel
„en al van de onweetenheid en ſwakheid van de Vrouw is voort-
„gekomen, zoo zoude het immers billik en betaamelyk zyn
„geweeſt, dat de goede Engelen, aan de andere zyde, de on-
„kundige en ſwakke Vrouw te hulp waaren gekomen. Die
„rechtmatige beſchouwers van de menſchelyke dingen zouden
„zoo ongelyk een kans en praat-wiſſelinge niet geleeden heb-
„ben. Want wat, zoo door het bedrog van de booze Geeſt die
„veel weetende en in het bedryf van zaaken zeer geſleepen was,
„een werelooze Vrouw, die de Son noch niet opgaande ofte
„ondergaande gezien hadde: zoo eeven in het licht gekoomen,
„en onervaren van alle dingen, verwonnen waare geweeſt?
„Zoo weerd een hoofd, aan welke de behoudeniſſe van het men-
„ſchelyke geſlagt vaſt was: dat, zeg ik, heeft de bewaaringe
„van de Engelen verdiend. . . . . Ook is het verſchil van
„de ſtraffe van de Slang, noch licht, noch klein. Zoo de Dui-
„vel de geheele zaak heeft verricht onder de gedaante van de
„Slang: ofte zoo hy de Slang heeft gedwongen om die dingen
„te doen en te lyden: waarom moet de Slang de ſtraffen draagen
„van de misdaad die door de Duivel is begaan? Daar na, zoo veel
„aangaat de wyzé en forme van de ſtraffe die over de Slang is ge-
„bragt, namentlyk dat, dat hy in het toekomende *voor over op*
„*zyn buik zonde gaan*, ook dat, en wat dat zeggen wil is zoo licht
„niet om verklaaren. Dat de Slang te vooren recht op geweeſt
„is, ofte op de wyze van de viervoetige beeſten heeft gegaan,
„zal iemand qualyk zeggen. Maar zoo hy van den beginne af
„op zyn buik ging, gelyk de hedendaagſche Slangen, zoude
„het beuzelachtig konnen ſchynen, dat dat aan dit beeſt tot een
„boete, en ſtraffe van een byzondere daad, opgelegt en toege-
„ſchreeven wierde, het geen het altyd en van natuure heeft gehad.„
Zoo veel ſwarigheid vind die geleerde man in dit verhaal, als 't
in tegendeel onze luiden licht valt de gepretendeerde booze
geeſt daar onder te verſtaan, ja miſſchien nu zullen onder-

ſtaan de zelve wezentlyk te zyn daar uit te beweeren. God, zeggenze, noch goeden Engel, te heilig en te goed, noch Slang als Slang, redenloos en zonder ſpraake zynde, ſpraaken dus tot de Vrouwe niet; de Slange ſprak nochtans, navolgens Moſes duidelyk verhaal: gevolgelyk, wat iſſer anders te verzinnen, het was de booze geeſt die door de Slange ſprak. 't Schynt my toe dat dit van ouds uit verlegentheid met deezen text bedacht is; vermits dezelve, letterlyk verſtaan, een puure tegenzegging te bevatten ſchynt. Dat redenloos is ſpreekt niet; dat ſpreekt is redelyk: de Slang is redenloos, zoo ſpreekt zy niet; en wederom zy ſpreekt, zoo is 't een redenmachtig dier. Dit verſtaan buiten opſicht tot mirakel of 't geen door konſt geſchiet; ſchynt niet min als vuur en water tot een ding te maaken. Wat raat? verzonnen dat de booze geeſt, die men eerſt wezentlyk te zyn, en zoo te doen vermag, vooronderſtelt, hier op zulken wyze tuſſchen beiden komt; zoo blyft de Slang de Slang, en de ſpraak de ſpraak, zonder 't een en 't ander natuurlyk zaam te voegen, dat onmooglyk is: en dus verzinnen zy ik weet niet wat voor een gedrocht, dat noch Slang noch Duyvel, maar beide t'zaamen is. Maar wat raad hen zoo ſtout op zulken wyze de eigen draad van den text door de ſlaan, die ons uitdrukkelyk verbind aan de liſtigheid der Slange die zy hadde booven alle dieren des velds, en van daar oorzaak neemt dat zy de vrouwe zoo bedroogen heeft? Verbied ons dat en alle omſtandigheden van den text niet duidelyk genoeg om'er iet verborgens, wreemds of wonders van te maaken? Staat ons echter, op de naame van gevolg, het verdichten vry, zoo is 't veel gereeder dat te doen met Joſephus den Joode, als hy zegt dat de Slange de Vrouwe bedriegelijk zoo geraaden heeft; maar ter ſtraffe de ſtemme benomen en haare tonge vergiftigt is. Ik verdigte dan, om ook de voorgemelde tegenzegging te ontgaan, dat de Slange dies tyds een redelyk en ſpreekend dier was; en zegge dat den text dat uitdrukkelyk vermeld: maar om die ſchendaad 't een en 't ander heeft verlooren. En ieder ongerymtheid hier tegens op te maaken, zal telkens wel te verzetten zyn door een andere grooter, tegens dat verdichtzel dat na dit bedagt is. Want zal het allezins niet beter vlyen dat men een redelyke Slange vind dan een redelyke Slange maakt? en ſtaat den text niet open-

baar voor dat verdigtsel, als die 't bedryf der Slange onmiddelyk verknoopt aan der zelver aard? Maakt men uitvlucht dat de Slange niet redelyk gemaakt, maar alleen tot een spraak-middel gebruikt word, zoo zeggen zy iet dat den text niet en zegt: of anderzins dat zy ons zeggen hoe verre een geschapen geest met een lichaam om 'er door te spreeken in vereeniging bestaat; wy zullen misschien niet van nooden hebben te verdichten dat die geest die de Slange natuurlyk bezat, nauwer met dezelve vereenigt was. En gelyk de schrandre Burnet eerst de natuurlyk spreekende Slange, om groote swarigheden geen gehoor kan geeven; zoo gaat echter zyn besluit door, dat, aan wat beest men ook de spraak zal geeven, (verstaat buiten mirakel of konstiglyk geleert) men 't zelve daar door redelyk stelt; en dat is te doen volgens duidelyk vertoog van den text. Nu, zal ik voorgeeven, heb ik ook de gemelde teegen-zegging los gemaakt, en de swarigheid ontknoopt. Nu is ons de Slang een redenloos en spraakeloos dier, dat is buiten kyf; maar dat is zy geworden. Niet in deeze, maar in haar eerste staat heeft zy 't stuk begaan: dus bestaan den text en d'ondervinding; ik wyk van beide niet. Ziet, Myn Heer, zoo ons 't verdigten, zeg ik, op naame van gevolg, vry staat; hoe 't een verdigtzel door 't ander, het puur verdigte door iet dat noch schyns uit den text behaalt; te niete word. Doch 't komt daar op niet aan; maar rechtdraads op 't bewys van 't geen zy onbekommert zeggen. Ik bid u, Myn Heer, hoord d'eige woorden van D°. Sibersma, uyt zyn verhandeling van den III. Sondagh 7de Vraage. *De Satan*, segt hy pag. 48., *wierd in de Slang gevonden*; en 't bewys is, dat het *God zelve niet en is geweest die sprak, wyl die het eeten verbooden hadde, dan deeze spreeker toe aanried. En een goede Engel, die in de waarheid blyft, zal tot geen afval van God aanraaden: zoo moest het dan een booze geest zyn, die hier de taal voerde. Wyl een Slang niet spreken kan* enz. Ziet daar het gewoone Argument. Maar zoo zyn E. niet betrapt wil zyn op iet te zeggen 't geen hy niet en weet, of op een besluyt 't geen van zyn kennisse niet af-hangt; zoo moet hy, daar hy God en goeden Engel, mitsgaders de Slange zelf, om zoo verscheydene als wel gefondeerde redenen dit bedryf niet toe kan eygenen; begrypen en ons zeggen konnen hoe 't dan zulken geest kan doen,

van welke hy zoo gereed en geruſt beſluit dat *hier de taal voerde*. Want alſchoon wy deeze taal eigentlyk verſtonden, waar uit beſlooten moeſte worden dat zulks voort quam van een reedenmagtig weezen; zoo bevat ik noch ſoo min dat een geeſt zonder lichaam ſpreeken, of daar toe eenig lichaam, en wel een zoo onfatzoenelyk ter ſpraake als de Slang, gebruiken kan, als 't een lichaam zonder geeſt vermag. De vraag is hier of 't ons blykt uit deezen text dat zoo een geeſt wezentlyk beſtaat? maar gelyk'er letterlyk niet een woord van te leezen ſtaat; zoo hebben wy aan d'andere zyde, ten minſten tot dus verre, geen andere kennis van de eigenſchappen van een geeſt als ons onze eigene ziele van haar ſelf verſchaft. Zoo veel als wy uit die onzer eigene beſpiegelinge ontleenen konnen, zal ons van 't vermoogen van eenig geeſt, zoo zich hier al verhouden mogt, te oordeelen ſtaan: wat verder gaat dwaalt ten minſten verſtandeloos en buiten 't perk van ons weeten. Edoch wat menſche is 'er die zulke kragten in zynen geeſt beſpeurt, dat hy eenig dierlyk lichaam, en wel een dat zoo miſſelyk en onbequaam ter ſpraak is als de Slang, aanneemen en daar door ſpreeken kan? Wie begrypt dat onzen geeſt, het zy nu noch ſtaande dat verband door Gods onbegrypelyk beſtel, met dit lichaam, of dan als hy daar van ſal ontbonden zyn, iet zulks te vermoogen eigen is? verſtaat men ook dat de afgeſtorvene zielen noch door de Slangen tot ons zouden konnen ſpreeken? 't Is zoo vies gevraagt als een ieder zich houden zal om een zier daar van te bekennen. Nochtans kunnen wy van elders geen ander, immers geen nader, denkbeeld van een geeſt ontleenen. De groote leermeeſter zelf beſchryft ons een geeſt niet nader als dat hy *geen vleeſch en beenen heeft*, Luc. 24: 39. Van waar heeft men 't dan, uit welker verſekeringe men zoo gereed en onbekommert zeggen kan dat *een booze geeſt*, die men van natuure onverbonden met eenig lichaam begrypt, *hier de taal voerde*? door wat ervarentheid is hen dat ervaren, wat philoſoophiſch verſtant heeft hen dat geleert, of wat God-ſpraak heeft hen dat geopenbaard? Dat zy ons zeggen wat dit voor een geeſt is, zoo 't nochtans een geeſt is. Dunkt hen wederom en alleen dat het ſpreeken der Slange genoegzaam en van zelve ſpreekt dat het hervoort quam van een redenmachtige geeſt; om dat iets anders geen reden noch ſpraake ge-eigent is;

wat zal daar uit ontſtaan? niet het geen zy willen, maar de Slang, daar legt wederom het beſluit, was een redenmagtig dier. Burnet begrypt zeer wel dat dit het eigene gevolg van een ſpreekend dier moet zyn; en zoo vervallen wy wederom onvermydelyk in 't verdigtzel van Joſephus, en zulks in overeenkominge van het letterlyk verſtandt van den text. En dus dryft men, daar men geen grond van een redelyk verſtant van de Schrift zoeken, maar buiten de Schrift verdichten, of na haar letter misduiden wil; zaam in een draaikolk, daar in eeuwigheid geen grond te vinden is. Ik zal my niet inwikkelen om zoo veel ſwarigheeden als aan hun gevoelen over deezen text verknocht zyn, hier te pas te brengen; overmits die van elders tegen geworpen en UE bekent zyn: ook zelfs my niet ophouden met die voornaame zaake of eenig ſchepzel, en wel een dat zoo boos is, waare wonderwerken kan doen; gelyk hier den text na 't gemeen gevoelen verſtaan, en zoo 't eenigſins een wonder was dat Bileams Ezelinne ſprak, onwederſpreekelyk aan zulken geeſt worden opgedraagen. Het zoude anders te onderzoeken ſtaan hoe na dat voldoet, dat een geeſt wel wonder, maar *niet*, gelyk Do. Siberſma ook zegt, *als afhangelyk van God en onder zyne hand en bepalinge* kan doen. En behalven een gemakkelyke wederlegginge op alzulke bewyzen te paſſen als daar toe worden bygebragt; zoud ik inzonderheid begeeren te verſtaan, waarom geen ſchepzel in d'eerſte wonderen, te weeten in de ſcheppinge zelfs, onder gelyke afhangelykheid en bepaalinge van God heeft konnen deel hebben; ten minſten in die ſcheppinge die de ſtoffe reeds ten onderwerp hadde: of in tegendeel, zoo geen ſchepzel, ſchoon afhangelyk en bepaalt van God, daar in geleeden word, hoe doch echter in eenig wonderwerk dat naderhand geſchied. Hoewel dit, ſtaande het gevoelen van onze Kerk over de ſchepping, voor partyen een onlosbaare knoop is; zoo maak ik kortheids halven, en ook om dat het meer te pas komt daar men in het zyn des gewoonen Duivels eens is, en niet als zyn ſtaat en vermoogen betwiſt, als daar men zig onkundig houd, als ik nu doe, dat dien Duivel zelf wezentlyk beſtaat; daar nu meer niet van te zeggen. Ook zal ik, met uw verlof, myn Heer, myn naaſte gedachte over deeze text hier niet ter neer ſtellen; daar wel eens andere gelegentheid toe dienen zal. Alleen zy by voorraat gezegt,

zegt, dat dit ſpreeken der Slange, eigentlyk genomen, zoo veel ongerymde gevolgen, die nooit weg te neemen noch goed te maaken zyn, met zich ſleept; en dat my noch geen ſwarigheden genoeg voor komen om 't niet in dien zin te konnen verſtaan, na den eigenſchap der zaake die hier is, als meermaalen het ſpreeken, dat in de H. Schrift aan ſpraakelooſe dingen toegeſchreeven word; waar van overvloedige voorbeelden konnen aangetrokken worden. Want gelyk door eigentlyk tot ons te ſpreeken, zulke denkbeelden en overleggingen in ons ontſtaan als de woorden ons beduiden, en daar toe ſtoffe geeven: zoo doen 't ook duizenderley ſpraakelooze dingen, al die ons, door onze opmerkinge op dezelve, alderhande ſtoffe van bedenk verſchaffen; en in diervoegen in ons 't effect van ſpraake hebbende, voor zoo verre ook tot ons ſpreeken. Maar dat nu afgeſneeden; als 't geen tegenwoordig te verre 't beſtek van deezen brief en myn oogmerk zou te buiten gaan; ga ik bezien of elders in de Schrift ook geleezen word dat *een booze geeſt hier de taal voerde*; daar 't my nu eens om te doen is. De gewoone texten aan deeze by gezet, zyn deeze; Joan. 8: 44. 2 Cor. 11: 3. 1 Joan. 3: 8. Openb. 12: 8 & 20. Maar ik leeze daar zoo min van zulken geeſt als hier. En ſoo wy al toeſtaan dat Chriſtus en Joannes op deeze verleidinge oogen (van Paulus is het klaar, doch meld van den Duivel niet) zoo valt voor eerſt de vraage wie of wat zy door den Duivel, dat is *Laſteraar*, verſtaan? Want daar en over al in 't geheele Nieuwe Teſtament, (zoo ik 't wel waargenomen hebbe) word aan al de weereld als tot kundige van zoo iets geſprooken, zonder openinge of beſchryvinge wat daar door te verſtaan zy; hoewel 'er ook in 't geheele Oude Teſtament zoo veel minder als duiſterder beſcheid van is; en derhalven de eerſte kenniſſe van *Satan* of *Diabolos* niet en ſchynt uit de Goddelyke openbaaring oorſpronkelyk, maar alleen daar in vooronderſtelt te zyn. Inzonderheid valt de vraage of 't zulken Duivel is als partyen daar bepaaldelyk door verſtaan? dit, immers, meld ons geene van die texten. Zoo dat 'er meerder niet behoeft gezegt om bewys te vorderen van 't geene ſteeds van hen, als bewys onnoodig, en even of 't aan allen overtuigend klaar was; word vooruit geſteld. Want zoo wy, die hier tegen ſtreeven, al geenen raad en wiſten om bequaamlyk op

die

die en andere texten, een anderen Duivel toe te passen, zoo blyft'et evenwel dat de gewoone Duivel daar eerst uit moet betoogt worden, zoo lang men zeggen blyft dat hy'er door verstaan word. En weeten zy, die dat zeggen, daar geenen raad toe, zoo verliezen zy 't geheel geding dat men tegen hen heeft opgevat. Want het kan hen niet helpen zoo zy al in staat mogten zyn eenig ander verstand in deezen te konnen vermeesteren; terwyl zy, in hun bewys te kort schietende, even zeer als wy verschuldigt staan die texten elders heen te wenden, en na de meeste waarheid te verklaaren. Behalven nu dat deeze texten letterlyk van geen geest vermelden, zoo die Duivel en Satan, *Lasteraar* en *Wederpartyder*, daar zoo genoemt, weezen zoude; zoo merk ik meede niet dat'er op eenigerleye wyze dat gevolg in legt: noch ook dat het zoo klaar is; 't geen ons anders niet tegen is, dat zy (Paulus, als gezeid, hier uitgesloten; terwyl hy ook niet zegt dat het de Duivel was) beoogen het verhaal van 's menschen val. Een *Menschen-moorder* en *Leugenaar*, ja een *Vader* van zulk boos bedryf te zyn; vat ik niet dat in zich opgeslooten heeft om 't te verstaan van een booze geest; ook niet dat de zondaars in 't gemeen door navolging in de zonde, uit zulken geest zyn, als 'er gezegt word dat zy uit *den Lasteraar* zyn; mitsgaders niet dat door die groote vervolger van de Kerk, om dat schennishalven iemand van die natuur verstaan moet worden. Ik versta niet hoe dat gevolg aan een hangen of kleeven zoude; of wat die texten meender zeggen daar dat in geleegen zy. Zoo brengt de letter van *Moordenaar van den beginne* en *Vader-leugenaar*, ons niet noodzakelyk in Paradys. Want tot eigentlyk te *moorden* behoord iemand geweldiger hand en dadelyk van 't leeven te berooven. En zoo is 't gevolg wat ver getrokken, dat Adam en Eva *vermoord* zyn, als zy wel door bedrog dood-schuldig zyn gemaakt; maar echter noch zoo lang, Adam wel 900 Jaaren, daar na geleeft hebben. Dat komt ook niet overeen met het geen de vyanden van de Heere Christus met hem voor hadden; want zy wilden hem eigentlyk dooden of vermoorden: waar op hen dat verwyt van eigen navolging van zulk een voorbeeld gedaan word. Hier by schynt die opper of voornaame Moordenaar en Leugenaar van veel jonger geheugenis als van 't begin der schepping; als de Zaligmaaker zegt, dat zy, hem willende van kant hel-

pen,

pen, dan dat zelve deeden dat zy by hunnen Vader, die moordenaar, *gezien* hadden, vers 38. En niet ſwaar kan het vallen om, na den ſtyl der ſchrift, ook daar omtrent een begin te vinden. Zoo is mede een grouwelyke moordenaar, mitsgaders in zekeren opzichte eerſte leugenaar daar niet verre t'zoek. Vorder beken ik wel dat Joannes in zyn eerſten Brief op den Duivel die hy daar in 't ooge heeft, wat verder ſchynt vooruit te zien; nadien ook Cain uit den boozen, dat is, uit den Duivel was. Maar den lieffelyken Schryver in deezen Brief hoofdzaakelyk de liefde, en wel de broederlyke liefde, onder zyne lievelingen willende doen plaatze hebben; meld byzonderlyk dat *die zynen broeder niet lief en heeft, uit God niet en is*; waar van hy Cain tot een hoofdelyk voorbeeld ſtelt. En miſſchien dat den Apoſtel met deezen Duivel dan niet verder oogt als op Cain en zyne boosheid; zoo byzonderlyk ziende op zyne broeder-haat en moord, als ſteeds het tegendeel, de broederlyke liefde onder Chriſten-broeders, aanbeveelende. Want het hinderd niet dat ook Cain zelve uit den boozen was; of daar uit volgen zoude dat dezelve booze dan ook buiten en voor Cain was; overmits al het quaade dat in de Weereld is ook uit de Weereld is, 1 Joan. 2: 16. en de gepretendeerde booze geeft, zoo hy was, geen hooger oorzaak zyner boosheid hebbende, ten dien aanzien mede uit zich zelven zoude moeten zyn: zoo kan Cain wel uit Cain zyn, zoo verre hy uit eigener, en daar in zoo voorbeeldelyke boosheid zynes herten, als den Apoſtel daar tegen over ſteeds de broederlyke liefde ſtelt; zyn broeder haatte en vermoordde. Of zoo den Duivel hier meer algemeen is, om dat onbepaalt ſchynt gezegt te worden *die de zonde doed is uit den Duivel*, in tegenſtellinge der geene die de rechtveerdigheid doen en *gebooren zyn uit God*; zoo magmen echter wel blyven redeneeren uit dat zeggen van den Apoſtel, dat al het zondige dat in de Weereld is *niet uit den Vader maar uit de Weereld is*, mitsgaders uit cap. 4: 4, 5, 6. en beſluiten dat God en de Weereld, dat is in deezen zin de booze menſchen in dezelve, op die wyze als twee uiterſten over malkander ſtaan: en dienvolgens elders geen ander, ſchoon onder een andere naam, gelyk hier *den Duivel*; op een gelyke wyze Gods tegengeſtelde lyd begreepen te worden, ten zy deeze geene in dat opzicht vernietige. Maar gelyk dat volgen zoude uit des Apo-

ſtels redeneering, ingevalle hier *den Duivel* en daar *de Weereld* verſcheiden was; zoo is verder *den Boozen* uit welken Cain was, en *den Duivel* een en de zelve; en *de Weereld* ook *den Boozen* Joan. 17: 15. gelyk die text in geen andere zin beſtaat. Zoo dat, zoo men de Schrift eenvoudig met haar zelfs vergelyke, hier door *den Duivel* ook de booze Weereld in 't gemeen wel mag verſtaan worden. Waar uit dan lichtelyk begreepen word dat dien *Duivel zondigt van den beginne*, als met haar eerſteling Cain, die uit dezelve en niet uit God gebooren was, door den Apoſtel beweezen word. Hoe men 't dan neemt vind den text wel verklaaring buiten de geene die men gewoon is daar op toe te paſſen. Wyders zie ik niet dat ook met die gezichten in de Openbaaring, ten aanzien van die *Draak en oude Slang, die Duivel en Satan genaamd word*; op de Slange word gezien in 't Paradys. 't Is bekend dat den Propheet Joannes doorgaans gezichten heeft die uit de oude Prophecyen, en wel meeſt die opzicht op het oude Babel hadden, ontleent zyn. Zoo word, na ſommiger gevoelen, Babels Koning een *Slang* en *Draak* genaamt Jeſ. 27: 1. gelyk de kant-tekenaars noteeren. Waar op Joannes, mynes dunkens, eerder ſchynt te zin-ſpeelen, als te ſpreeken van de Slang in 't Paradys; immers daar lees ik van geen Draak. Hier word ook merkelyk gezien op een voornaam vervolger van de Kerk; en waarſchynelyk op de zelve heerſchappy als daar de beide Beeſten naderhand zyn ingetreeden. Den Draak altoos en 't Beeſt dat naderhand uit den afgrond quam cap. 13: 1. beide met zeven hoofden en tien hoornen; doch die met zeven en dit met tien koninklyke hoeden, aan Joannes verſcheenen zyn. Dat nu die hoofden en hoornen op een menſchelyke heerſchappye zien, is klaar uit cap. 17: 9. enz. en dat die koninklyke hoeden de zulke verbeelden dieze draagen, wie zal dat met reden konnen tegenſpreeken? Ook de verleidinge des Draaks en ouden Slangs, zoo ruimelyk den zelven toegeſchreeven, verklaart hem voor die Slange niet die 't Eva dee. 't Is vaſt al een verleidinge die ook 't eerſte en tweede Beeſt en Babel toegeſchreeven worden Cap. 13: 7, 8, 14. 14: 8. en 18: 23. In ſomma buiten eenig blyk dat ook die texten, gewoonlyk bygezet aan Gen. 3. ons vermelden van die gepretendeerde booze geeſt, zoo acht ik het bewys noch niet voldongen, dat zy d'oorzaak van des menſchen val in 't Paradys beoogen. Die geeſt vinden wy ook elders niet waar men ons ook wyzen of bewyzen

zal.

zal dat van Duivel of Satanas geſprooken word. Matth. 4. vermaarde text, moeſt veel nauwkeuriger als ik doen kan geleezen worden, om 'er letterlyk of by gevolg de ſchaduw van een booze geeſt te konnen vinden. Die daar *Verzoeker*, *Diabolos* en *Satan*, dat is *Laſteraar* of *Valſch-beſchuldiger* en *Wederpartyder* genaamt wordt; komt tot Jeſus: redeneert en diſputeert met hem uit de Schrift: neemt hem meede, of geleid hem, als Lucas zegt, op een Berg; na Jeruſalem en ſtelt hem op den omgang van het Tempel-dak: hy begeert, indien men 't zoo verſtaan mag, dat hem van Jeſus, als naderhand een Caligula van de Romeinen, en miſſchien als voormaals den Haman van Mordechai Eſth. 3: 5. Goddelyke eerbiedigheit geſchiede. Of dit alles meer geſchied zy om den nieuw verklaarden Zoone Gods, 't gunt de verzoeker ook al verſtaan had, tot ongeloove en afval te brengen; als wel door middel van zulke harde verzoekingen, en inzonderheid de laatſte, hem, aan wien men twyfelen mogt wat van hem was, uit zyne antwoorden te beter te leeren kennen; dat laat ik nu daar. Maar ik vraage, waar is blyk dat dit een helſchegeeſt was? Geeven al de omſtandigheden niet klaar te verſtaan dat dit zonder Lichaam niet geſchied zy? Ja maar de booze geeſt neemt een Lichaam aan en dan doed hy zoo. Zoo ſpreekt men en ſo gelooft men; zonder bedacht te zyn dat het zoo groffelyk verdicht als onmooglyk te bewyzen zy. Die luiden (het is'er niet uit te ſcheuren) vooronderſtellen eerſt zulken geeſt en van zulken magt: dan kan 't niet haperen om 't toe paſſen daar 't hen te pas komt. Maar wy vraagen na dezelve geeſt, en derven noch 't bewys dat hy is. Merkt ook, myn Heer, hoe onbedacht die luiden hier wederom op hun vooronderſtellinge bouwen. Hy neemt een Lichaam aan, indiervoegen dat hy 't zoo zal moeten vormen uit de lucht of eenige andere ſtoffe; 't geen God uit der aarde deede: of ligt'er een uit het graf; dat anders ook het werk van Gods Zoon was. Ziet! hoe onbedagtzaam die dierbaare bewyzen dat God God en Jeſus de Meſſias is, verſwakt en vernietigt worden! Ik wil my als boven, myn Heer, en om redenen daar gezegt, over die ſtoffe hier beteugelen. Maar ik kan my niet onthouden daar noch toe te zeggen, dat ik ook, ſtaande dat gevoelen dat zoo een boos Schepzel, als zy 't begrypen, in afhangelykheid en bepalinge van God wonderen doen kan; wel wenſchte van hen te weeten wat dan van die *merktekenen* van een Apoſtel zyn daar ze Paulus

voor zich in ſtelt. *De merktekenen*, zegt hy, *van een Apoſtel zyn onder u betoont in alle lydzaamheid, met tekenen, ende wonderen ende krachten.* 2 Cor. 12: 12. In alles wat Paulus daar in gedaan heeft, (zoo zy willen dat het kragtdaadiglyk en meer als door geloove en gebeden van hem gedaan zy: 't was anders alleen Gods werk, als zyn mede getuigenis van de waarheid des Euangeliums, Marc. 16: 20. Heb. 2: 4.) was hy mede, als Schepzel, af hangelyk en bepaalt van God. Edoch wat zyn dit voor Apoſtoliſche merktekenen, zoo der menſchen booſte Vyand den Apoſtel en alle van dat Heilige character, in deezen niet alleen gelyk is; maar, als men 't ſtuk eens onderzoeken zoude wat die vyand al word toegeſchreeven, overmaatig zal te boven gaan: invoegen dat men zoude moeten zeggen, dat Paulus zich zelfs en ons door zulke *merktekenen* bedriegt, of dat een geeſtelyke booze Duivel tienmaal grooter Apoſtel was dan hy of iemand zyner amptgenooten. Maar dus zoud ik vervallen tot beſcherming van het gevoelen van Dº. Bekker; dat niet het zyn maar het werk des geeſtelyken Duivels betwiſt, en voor zoo verre met de gronden van de Gereformeerde Kerk ſtaan of vallen moet: daar ik nu dien Geeſtelyken Duivel noch zoeken wil; en ik vraage, waar is hy te vinden? wat zeg ik? hier volgt noch iets van klem. Want *de Schrift meld*, zegt Dº. Siberſma rond uit, in zyn antwoorde op zyn XI. Vraage, *dat de Satan als een Leugengeeſt uitgaat in de mond der Valſche Propheeten* 1 *Koning.* 22: 22. en zoo 't waar is dat de Geeſt der waarheid dat hier meld, navolgens meldinge van Dº. Siberſma, heb ik miſſchien dit alles te voorbarig en te vergeefs gezegt. Edoch ik zegge even ſtoutelyk het tegendeel, namentlyk, dat de Schrift hier niet en meld dat *de Satan als een leugengeeſt uitgaat in de mond der valſche Propheeten*; en den text zy Richter tuſſchen hem en my. 't Is dat zyn E. eerſt met dat gevoelen onderleid is, dat de Satan, elders zoo genaamt, een booze Geeſt is; 't geen zyn E. doed gevoelen en zeggen dat de Schrift hier van hem ſpreekt. Maar voor eerſt, acht ik, is de *geeſt*, hier zoo genaamt, van dat *hemelſch Heyr* met geen reden uit te zonderen. *Wie zal*, vraagt de HEERE, als een Koning aan zynen Raad, *Achab overreeden dat hy optrekke en valle te Ramoth in Gilead?* waar op *d'een zeide aldus, en d'ander alzoo.* 't Geen zeggen wil dat ieder voor zich om dat te doen, een middel of maniere vond en voorſtelde. Edoch op wat

wyze

wyze dat overreeden ook begreepen word, hoe kond het zyn buiten Achab daar door met goeden moede, en op hoope van geluk, tegen de Syriers te doen optrekken, als zonder het welke hy den kans niet mogt gewaagt hebben; en echter zich te doen ſpoeden na zyn ongeluk en dood, waar toe het algemeene oogmerk van de overreeding ſtrekken moeſte? dat is, hoe zouden zy hem overreeden, op wat manier 't ook weezen mogte, zoo zy hem daar door niet misleidden en bedroogen? En hoe zyn zy dan in 't gemeen van deezen leugengeeſt in 't byzonder meer onderſcheiden, als in een byzondere wyze van deeze overreeding? Men ziet alleen dat zich noch eindelyk iemand opdoed, welkers advys hoe Achab zeekerſt t' overreeden doorgaat: 't geen echter deezen gantſchen Raad niet meer van deezen geeſt onderſcheid, als 't zulke Raaden doed, om dat hun advys den Vorſt niet aan en ſtaat; van eindelyk eenen onder hen die 't na den zin der Vorſt geraaden heeft. De zaake, dunkt my, ſpreekt van zelf, dat deezen geeſt onder deezen Raad, alſchoon een *hemelſch Heyr* genaamt, behoord. Want hoe is't te verſtaan dat iemand niet in den Raad zal zyn; zoo hy 't zelve voorſtel hoord? en zoo hy nevens d'andere zyn advys daar op te pas brengt, hoe zal hy ook geen lid van dat gezelſchap zyn? Ik derf het daar voor houden dat niet anders als 't vooroordeel hier de bekende onderſcheiding maakt. Maar wat dan? is dit een troup van Hemel-Duivelen daar God raad mee houd, onderſcheiden van die in de helle zyn? Ik beken, myn Heer, 't is wanvoegelyk gevraagt. Maar zoo de Leugengeeſt een Duivel is, en, gelyk d'omſtandigheden en den zaamenhang der text ons leeren, dat hy maar eenen uit den hoop, en d'een als d'ander is; zoo ſchynt het dat men zoo wel vraagen en een zoo wonderlyk als onbetaamelyk begryp van deezen Raad van geeſten hebben mag. Doch om dit hard en ruw gevolg lichtelyk t'ontgaan, kanmen zeggen dat dit alleenlyk aan den Propheet in een propheetiſch gezichte vertoont is, en niet alle omſtandigheeden, maar alleen een zeeker oogwit daar in moet waargenomen worden: en dat het niet te min te verſtaan geeft dat zulke geeſten wezentlyk beſtaan; overmits alle verbeeldingen van de wezentlyke dingen moeten ontleend worden. Dat heeft beſcheid. Maar wat zyn dit voor geeſten, die, hoewel by verbeeldinge, nochtans gezien en gehoord worden, of hoe worden zy verbeeld? Zy ſtaan ter wederzyden

van des HEEREN throon; deeze *geeſt gaat uit en ſtaat voor het aangezichte des HEEREN.* Is dat, hoewel, zeg ik, by verbeeldinge aan 't gemoed, geeſten doen, invoegen als zy by ons gewoonlyk begreepen worden? De gedaanten der dingen verbeelden de dingen zelve: men vergelyke maar hier by het voorgaande gezichte van het verſtrooide Iſraël op de bergen. Of is d'uitvlucht dat Micha ook den HEERE op zynen Throon zach, die nochtans van natuure onzienlyk; en geheel wat anders is als hier op den Throon aan den Propheete vertoont zy. Zoo diend tot antwoord, (om niet meer te zeggen) dat de Schrift ons elders van den HEERE zulk beſcheid geeft; Deut. 4. 12. 1 Tim. 1: 17. en 6: 16. en volgens dien zyn gedaante aan den Propheet niet verbeeld is; maar van deeze Geeſten zal dat nergens te vinden zyn. En 't is een zonderlinge miſſlag dat veele veel uitdrukkingen van de Schrift opvatten, als onze hedendaagſche Philoſoophen onder hen gewoon zyn door zoo te ſpreeken te verſtaan: gelyk dat inzonderheid begaan word met het woord *Geeſt*, en in deezen tyd veel gehaſpel en verwerring maakt. De Schrift neemt dat in zulken ruimte dat 'er een geheel Regiſter van derzelver verſcheidenheid te maaken was; gelyk UE. dat wel bekent is. En derhalven voldoed men de Schrift niet, zoo men dezelve na haar eigen ſtyl niet verſtaat. Zoo is zy gewoon van *Geeſten* te ſpreeken die Geeſt en Lichaam zaamen, ja wel Lichaam alleen zyn. *Het ſal te dien daage geſchieden, ſpreekt de HEERE der Heirſchaaren, dat ik uitroejen zal uit den Lande, de naamen der Afgoden, datze niet meer gedacht en zullen worden: ja ook de Propheeten, ende den onreinen Geeſt zal ik uit den Lande weg doen. . . . . Ende het zal te dien daage geſchieden, dat die Propheeten . . . . . geenen hairen mantel zullen aandoen om te liegen.* Zach. 13. 2, 4. Die afgodiſche valſche *Propheeten ende den onreinen Geeſt*, moogen zeer wel, volgens de veelvuldige verdubbelingen in de Schrift gebruikelyk, voor een en dezelve genomen worden; en den zin brengt het hier mede, als uit al het vervolg wel te zien is: gelyk ook de kanttekenaars op *den onreine Geeſt* aantekenen, *D. de valſche Leeraars, die eene onreine Leere dryven.* Dat zy'er noch aanknoopen, *door ingeevinge des boozen onreynen geeſtes, T. W. des Duivels*, dat zegt den Text niet, en blyft dierhalven voor hunne rekening. En zoo hebben wy hier valſche Læeraars ofte valſche Propheeten, *onreine Geeſten* gewoon *te liegen*, dat is leugengeeſten. Zoo ook, *Gelooft niet een iegelyk Geeſte, maar*

be-

beproeft de Geeſten of zy uit God zyn: want veele valſche Propheeten zyn uitgegaan in de Weereld 1 Joan. 4: 1. dat is daar Antichriſtiſche leugengeeſten. En 't is elders wonderlyk gezegt dat *uit den mond des Draaks, ende uit den mond des Beeſts, ende uit den mond des valſchen Propheets, drie onreine Geeſten* gingen *den Vorſchen gelyk.* Openb. 16: 13. By zulke onreine Geeſten, dat is onreine dieren, worden daar de *Daimoniſche* ofte afgodiſche *Geeſten*, dat is menſchen (de kanttekenaars duiden 't op *Gezanten, Nuntien en andere Geeſtelyke Dienaars des Antichriſts*) vergeleeken. Onze lichaamen zullen in d'opſtandinge *geeſtelyk* zyn 1 Cor. 15: 44. De wind word in de beide grondtaalen ſteeds *geeſt* genaamd: gelyk daarom voor deeze vertaaling; *Deeze zyn de vier winden, uitgaande van daar zy ſtonden voor den Heere der gantſcher aarde*, Zach. 6: 5. wel wederom kan geleezen worden; *Deeze zyn de vier geeſten* enz. Overvloediger voorbeelden van deeze natuur zouden gemakkelyk te vinden zyn. Ik bid u, myn Heer, ziet eens na Syrach 39: 32, 33, 34. 't is daar aanmerkelyk wat by de oude Jooden al *geeſt* genaamt wierd. Zoo ſpeelt de Schrift met het woord *Geeſt*, en zoo is'er, na den ſtyl der zelve, geen reden dat het voorgemelde hemelſch Heyr, en die *geeſt* die onder hen zich aanbied een *leugengeeſt* te willen zyn, weezentlyk iets anders zyn als zy aan den Propheete zyn verbeeld geweeſt; te weeten, dat zy onlichaamelyk zouden zyn, na de definitie van onze Philoſoophen, om dat 'er van een *geeſt* geſprooken word; 't geen in veel gelegentheeden, daar de Schrift of zy zoo ſpreeken, een geheel ander beſcheid heeft. En daar ſtaan wy dan met deeze *Leugengeeſt*, die hier noch nergens *Satan* word genaamt: een *geeſt* die onder het bereik der zinnen valt; die gaat en ſtaat en ſpreekt, en zoo geheel wat anders is als partyen daar van maaken. Meer behoeft tot deezen text ook niet gezegt, om het blyk dat zy daar in voor hun gevoelen ſtellen mogten voor nietig te doen blyken. Maar boven dat wild ik wel eens zien, op wien deezen *Leugengeeſt*, by den Propheet byzonderlyk beoogd, beeter ſlaan zal als op zulk eenen die zich hier van zelve opdoed in d'omſtandigheden van den text. *Zedekia de zoone van Knaana hadde zich yzere hoornen gemaakt: ende hy zeide; zoo zeid de HEERE; Met deeze zult gy de Syriers ſtooten, tot dat gyze gantſch verdaan zult hebben. Ende alle de Propheeten propheteerden alzoo, zeggende: Trekt op na Ramoth*

in:

in Gilead, ende gy zult voorſpoedig zyn; want de HEERE zalze in de hand des Konings geeven. vers 11, 12. Zoo wiſt die Leugengeeſt, na alle ſchyn het hoofd van deze bende van vier honderd Propheeten; met zyn Propheetiſche geſten hen alle zyne taal in de mond te geeven; en, na zyn voorbeeld, te doen ſpreeken na het herte van Achab; 't geen die heeft doen optrekken, en doen vallen te Ramoth in Gilead. Dies ook, als Gods Propheet eerſt ironice hun aller taale ſprak, maar beſwooren zynde, Achab de waarheid zeide en zyn gezichte te verſtaan gaf; was Zedekia daar meeſt gevoelig van: ſlaande den Propheet, onder een ſpottelyke bejegening, op het kinnebakken; even of hy 't klaar verſtont, en daar over ſoo vergramt was, dat met die *Leugengeeſt* op hem gedoeld wierde. Zoo vond ik hier ligt die Leugengeeſt: immers ik wilde wel eens zien waar van elders een te haalen is die'er beter na gelyken zal. Ook zegt den Heer Siberſma (dat aangemerkt diend) in zyne antwoorden op zyn XIII. en XXIV. Vr. dat de Satan is die *booze geeſt* Hand. 19: 15. Maar zoo veel neemt zyn E. voor uit, dat hy ook de Daimoniſche ziekte of dulheid de bewerking en bewooninge des Duivels toeſchryft. *Dæmon* en *Diabolos* is by hem een zelve ding. Want dat hier op een Daimoniſche *booſe geeſt* gezien word, is uit vergelyking van de Euangeliſche Hiſtorien nopens diergelyke geeſten wel te bevroeden. Nochtans is'er geen bewyzen aan dat de Schrift *Dæmon* en *Diabolos* of *Satan* door malkander neemt, en 't een door 't ander verſtaat. Evendrachtig meld zy van Dæmon en Daimonia daar zy van bezetene ſpreekt; geen Duivel komt daar in te pas: 't geen een ondoorgrondelyk waarom moeſt hebben, zoo Duivel en Dæmon een zelve ding was. Dierhalven zoude ik niet derren zaamen voegen dat Gods Geeſt zoo kennelyk, en als voordachtelyk onderſcheid. Ik ontginne nu die wydluftige ſtoffe van de Dæmons niet, die elders zoo breed verhandeld is: maar zegge (dat hier genoeg zal zyn) dat deze text niet en zegt dat de Satan deze *booze geeſt* is, en zoo wederom het teegendeel van 't geen wy daar hooren zeggen van D. Siberſma; en met onderwerping aan d'uitſpraak van den text. Die omſweevende zeven zoonen van Sceva worden vers 13 wel *beſweerders*, maar geen *Duivel-beſweerders* genaamt: *Duivel* ſtaat in haaxkens, dat is niet in de grondtext; en een klaar bewys dat hy in den text

gebragt

gebragt moet worden zal hy'er te vinden zyn. En *booze Geeſt* mag hier wel de geeſt, mag ik zoo ſpreeken, of aard of eigenſchap van de dulheid, dat is, de dulheid zelve zyn, die zich kennelyk in deeze man openbaard. Sauls *booze geeſt* 1 Sam. 16: 14, 16. *was*, verklaaren de kanttekenaars No. 28 en 35, *een dulheid ofte beroeringe van zinnen; een ongeruſt gemoed en melancolye.* Zulken of diergelyken *boozen geeſt* moeſt wel volgen daar Gods goede geeſt ontweek; gelyk de duiſterniſſe wel ſtee moet neemen daar het licht ontvlied. Des was 't onnoodig, en blyft wederom voor hunne rekening, daar by te verdichten dat die *booze geeſt door* de booze geeſt *de Satan in Saul was verwekt.* Maar gelyk dat was een geeſt van dulheid of beroeringe van zinnen; een ongeruſte en melancolyke geeſt in Saul; zoo mag 't ook wel te verſtaan zyn dat de *booze geeſt* in deezen bezwoornen menſche, zyn eigen en eigentlyke uitzinnigheid en dulheid was. Zoo word de man na deeze quaale *booze geeſt* genaamt; en hoewel gezegt dat zy in hem was, zoo onderſcheid dat daarom die geeſt, als een zelfſtandige geeſt, niet meer van den menſche, als 't de ziekten als zelfſtandigheden moeſten doen van die kranke van wie zy *weeken*, gelyk de booze geeſten van hen *uitvoeren* vers 12. en zoo beide voor haar vertrek, dat *wyken* en dat *uitvaaren*, gezegt moeſten worden in haar huis, dat is, in de kranke te zyn. Ik weet wel, myn Heer, dat de gemeen gevoelende hardnekkig gezet zyn om zelfſtandige geeſten in deeze en diergelyke texten te behouden: maar ſchoon ik met hen ernſtelyk hier over in geſchil raakte, zoo konde het my, ten aanzien van het onderzoek of de Duivel en Satan een zelfſtandige booze geeſt is, by na geen keure zyn of de Daimoniſche Geeſten zulke geeſten zyn of niet. Vermits doch, zoude het iet ter zaake doen, Dæmon en Duivel eerſt vereent moeſt worden; dat zoo beſwaarlyk zal te doen zyn als het de Schrift klaarlyk onderſcheid. Ook zoude ik moeten weeten, zoo 't al waare dat de Daimonia, zoo dikmaals in de Euangeliſche Hiſtorien van vermelt, zelfſtandige en in zulker voegen als men wil werkzaame geeſten waaren; waarom wy 't niet wederom met Joſephus zouden houden, als die ons duidelyk berigt dat *Daimonia wierden genaamt de geeſten der booze menſchen, dewelke in de leevende menſchen voeren, en dezelve, ten waare by tyds geholpen, ombragten.* Jood. Oorl. VII. B. 23. C.

Van zulke booze geesten, Daimonia, verstond men dat de menschen bezeten waaren. En 't zal ons, moeten wy doch geesten vinden, veel gereeder zyn te vinden die'er zyn, en die, magmen zeggen, in zulke behuizinge als der menschen lichaamen te woonen noch gewoon zyn; als andere vreemde eerst te onderstellen en daar wy elders geen berigt van hebben. Ziet, myn Heer, zoo men doch fabuleeren wil om de H. Schrift te verklaaren, of wy hier met een dwaas Joodsch verstant niet beeter, ten minsten zoo wel, als met het geen de Christenen ik weet niet van waar zich hebben diets gemaakt, en noch volstandig dryven; zullen door raaken. Want laat my iemand eens beduiden hoe die booze geesten die hy te zyn vooronderstelt, hier toe meer bequaam zyn als de overgebleevene booze geesten of zielen van verstorvene booze menschen: en, zoo de Euangelische Historien van de Daimonische Geesten niet anders dan by vooruitstellinge watze zyn vermelden, zonder dezelve t'onzer beduiding van geslachte te beschryven; met reden eens ontkennen dat dan vooronderstelt word dat gevoelen dat de menschen daar van hadden. Gy verstaat licht, myn Heer, waar toe zy heen te dringen zyn die de reden geen plaatze geeven, maar hardnekkig twisten willen; en hoe wederom 't een verdigtzel dat den meesten schyn heeft het andere vernietigt. Meer behoef ik ditmaal hier niet van te zeggen. Maar misschien dat ook Luc. 13: 11. tot den geestelyken Duivel dienen mogte, ingevalle die *geest der krankheid* vervolgens vers 16. van de Heere Jesus *Satan* word genaamt. Edoch dit zou my eerder dienen tot bewys van 't tegendeel; en, zoo ik andere texten daar ook *Satan* in te pas komt hier by vergeleeke, tot een klaar betoog van het verscheiden gebruik van dat woord in dien tyd. *Geest der krankheid* is kranken geest, en laat zich qualyk anders verstaan als voor de krankheid zelfs, dat is hier die quaale van verkrimpinge en t'zaamentrekkinge van de zenuwen en peezen van deeze vrouwe, waar door zy als gebonden was. 't Is een spreekwyze als elders op iets anders slaat. Zoo is *geest der zachtmoedigheid* zachtmoedige geest en de zachtmoedigheid zelfs; *geest der vreesachtigheid* vreesachtige geest en de vreesachtigheid zelfs, Gal. 6: 1. 2 Tim. 1: 7. Diergelyks vind men meer, Jes. 29: 10. Rom. 11: 8. Hos. 4: 12. en 5: 4. 1 Cor. 2: 12. Is dan die

geeſt der krankheid, die deeze vrouwe *achtien jaaren lang gehad hadde*, *de Satan* die haar *achtien jaar gebonden hadde*; dat mag wel zyn, maar niets tegen ons verſtrekken tot geding van ons geſchil. Zoo ook niet (wil ik hier eens byvoegen) 't geen Syrach zegt: *Wanneer een godlooze den Satan vervloekt, zoo vervloekt hy zyn eigen ziele*, cap. 21: 30. het waare ſchoon dat hy 't niet van de perzoon des godloozen, maar bepaaldelyk van deszelfs ziele zegt: want wy twiſten over zulke Duivels niet, maar die buiten 't geſlacht der menſchen zyn. Zoo wil men dat den geeſtelyken Duivel oorſprongelyk uit het geſlachte der goede Engelen, en daar uit met noch een groote ſtoet en naaſleep afgevallen is; 't zelve zoekende te beveſtigen met 2 Petr. 2: 4. en Jude vers 6. Daar is elders, gelyk UE. bewuſt is, veel over deeze plaatzen gezegt; en dat geen bewys altoos van den val der Hemel-booden, die nu Duivelen zouden heeten, daar uit op te maaken is, voldongen: dies ik daar weinig van zeggen zal. Deeze Engelen of Booden zyn in den diepen Tartar of Afgrond *overgegeeven den ketenen der duiſterniſſe*. Spreekwyze die ik noch eens vinde by de Schryver van het boek der Wysheid over de Egyptiſche duiſterniſſe. *De ongerechtige*, zegt hy, en verſtaat de Egyptenaren, *laagen gebonden van de duiſterniſſe ende geboeid van den langen nacht. . . . . Zy waaren alle met eene keten der duiſterniſſe gebonden*, cap. 17: 2, 18. En dat zyn ook deeze Engelen in den Tartar. Ik laate over t' uwer ſpeculatie deeze texten van Petrus en Judas eens te vergelyken met Syrach cap. 16: 8—11. Baruch 3: 24—28. 3 Machab. 2: 4, 5. Joſephus *Jood: geſch.* 1. B. 4 H. en Gen. 6: 2, 4. met de kanttekening No. 9. Vorder houd het den voormelden Heer Burnet daar voor dat het TEHOM-RABBAH *den Afgrond* Gen. 7: 11. en den Tartarus een en 't zelve is, *Heil: beſchouw.* pag. 58.

Hier wil ik 't ditmaal by laaten, als een genoegzaam berigt hoe hier nu 't geſchil over den Duivel beſtaat, met een ontwerp van ſommige beginzelen van 't geene veel meer tegen de exiſtentie des tot noch toe zoo begreepene geeſtelyken Duivels was in te brengen; hier toe ten voorwerp neemende ſommige voornaame texten, waar mee, onder veel andere, onzen Predikant Siberſma zyne Catechumenen teegen de nieuwe dooling, zoo geacht, poogt te wapenen. Dat ik dat uit zyn Boek en niet

uit

uit een ander uitkieze om'er wat op te zeggen (daar is anders veel verſchiet van zulk ſchryven) is om dat het van 't nieuwſte is; niet ten aanzien van de ſtof, maar van den tyd: en om dat het my te nieuwer voorkomt dat zoo een geleerd en eerwaardig man, noch, na zoo veel verantwoordingen tegen de oude doolingen, zoo ruw van deeze ſtoffe ſchryft, en betoont hoe 't by hem ligt; mitsgaders om dat het UE. noch voor wat nieuws verſtrekken kan. Die oude paalen zyn, tot myn verwondering, noch niet een hair by hem verzet. Ik volg hem niet verder op al zyn andere geciteerde texten: dat was zoo groot als onnoodig en vergeefs werk. 't Gezeide zy uw oordeel onderworpen; en by gelegentheid noch dat geene meerder dat'er aan ontbreekt, dat nu te verre buiten myn perk zoude geloopen hebben. God heilige ons in zyne waarheid, zyn Woord is de Waarheid!

Ik verblyve &c.

MYN HEER,

Amſt. den 10 April
Ao. 1696.

Uwen

N. N.

P. S. Ik ben onbekommert dat UE. het woord *partyen*, dat ik eens of tweemaalen gebruikt hebbe, in zyn kracht, en verder als ik 't wil verſtaan hebben, verſtaan zoude: ik had het anders geſpaart.